

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ОРІЄНТИР МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Пріма Р.М.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри теорії і методики початкової освіти
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Передусім відзначимо, що в сучасних реаліях вища освіта є одним із провідних інститутів, який слугує підґрунтям наукового поступу держави, віддзеркаленням її економічної стабільності та політичної безпеки, оскільки показником розвитку будь-якої країни є високий рівень освіти її громадян.

Державна політика у сфері вищої освіти, декларована Законом України «Про вищу освіту», визначає пріоритетними принципами сприяння сталому розвитку суспільства через підготовку конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти впродовж життя; доступність вищої освіти; міжнародну інтеграцію та інтеграцію системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти [1, с. 3]. Відтак, модернізація вищої школи, «створення привабливої та конкурентоспроможної національної системи вищої освіти України, інтегрованої у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір» [2], стає об'єктивною необхідністю.

При цьому ми свідомі того, що соціально-економічні, політичні, інтелектуальні зміни нашого суспільства, які здійснюються в короткі терміни, і зокрема, в умовах війни, суперечливо позначаються на стані й перспективах розвитку вищої освіти. Сьогодні основні стратегічні завдання реформування вищої освіти на національному рівні полягають в удосконаленні системи управління освітою, підвищенні якості конкурентоспроможності, доступності, ефективності фінансування освіти. Реалізація цих завдань передбачає перехід до гнучкої ступеневої системи підготовки фахівців; піднесення вищої освіти України на міжнародний рівень та її інтеграцію в європейський простір [3].

Серед загальних тенденцій як стратегічних орієнтирів, що актуалізують, і водночас, спричиняють модернізаційні освітні процеси в Україні виокремлюємо глобалізацію освіти.

Насамперед відзначимо, що *глобалізація* (від глобальний, фр. *global* – загальний, всесвітній; узятий у цілому, загальний, всебічний) є найбільш дискутованою тенденцією сучасного світу, що студіюється у наукових розвідках (В. Андрущенко, В. Бех,

М. Дмитренко, В. Кремень, В. Лук'янець, Л. Макаренко, В. Нечитайло, В. Савельєва, С. Сисоєва, М. Степко, З. Тимошенко, Л. Хоменко та ін.), але попри це, водночас, є найменш зрозумілою широкому загалу. Це, вочевидь, потребує уточнення дефініції означеного феномену.

Глобалізація (англ. globalization) – це процес претворення певного явища на світове, тобто всесвітньої різнопланової (економічної, політичної, культурної, освітньої) інтеграції та уніфікації, який носить системний характер та охоплює всі сфери життя суспільства. Явище глобалізації є наслідком прискорення різноманітних змін в світовому суспільстві та новітніх відкриттів людства, особливо інформаційних. «Глобалізація – це подолання і навіть ліквідація традиційних кордонів між державами шляхом формування єдиного технологічного, торговельного, економічного та інформаційного простору. Завдячуючи глобалізації почалася реалізація неможливих для бюджету однієї країни проєктів з багатомільярдними інвестиціями» [4, с. 85].

Конструктивною нам видається думка О. Кивлюк, згідно з якою процес глобалізації ставить за мету формування та розвиток взаємозалежного, інтегрованого, єдиного світу – цілісного не тільки за загальними контурами, а і за внутрішніми складовими існування цивілізації. В такому єдиному світі, наголошує вчений, зтираються всі географічно-політичні межі соціально-культурних систем і саме людство все більше усвідомлює зникнення таких кордонів. При цьому небезпідставними є узагальнення щодо поетапності змін під час глобалізації суспільства, а саме:

- усвідомлення необхідності та закономірності змін і визначення напряму перетворень;
- усвідомлення відповідальності та підготовка тих, хто ці зміни реалізовуватиме;
- поступова трансформація суспільства тими, хто вже сам готовий стати членом нового суспільства (інформаційного або ж суспільства знань) і консолідує довкола себе інших.

Глобалізація стимулює розвиток науки (економіки, інформатики, соціології, політології, філософії, екології, медицини, демографії тощо) і сама накопичує та систематизує надбання наукових знань у своїй теорії та практиці. До провідних напрямів глобалізації належить освіта, яка не тільки не залишалася осторонь, а й активно залучається до глобалізаційних процесів [5].

Відповідно до Енциклопедії освіти термін «глобалізація освіти» (англ. globalization of education) є похідним від поняття «глобалізація», що використовується в економічних, політичних та соціальних науках з початку 90-х рр. XX ст. Глобалізація є складним і багатоаспектним явищем. При цьому одним із найбільш дефініційно-змістовним є визначення глобалізації, що належить австралійському філософу освіти С. Канінгхему: «Під поняттям «глобалізація» як правило

об'єднується низка споріднених концептів, зокрема: інтернаціоналізація виробництва, торгівлі та фінансів, розвиток мультинаціональних корпорацій, дерегуляція фінансових ринків; міжнародна мобільність людей, розвиток діаспорних та іммігрантських громад та зростаюча мультинаціональність суспільства у розвинених країнах; міжнародні комунікаційні потоки, що здійснюються за допомогою телекомунікаційних медіатехнологій та забезпечують транснаціональне поширення культурних послуг, образів, предметів масового споживання; глобальна циркуляція ідей і понять, експорт «культурно імперіалістичних» західних цінностей, розвиток міжнародних організацій...» [6].

Вплив глобалізації на розвиток освіти досліджується широким колом зарубіжних та вітчизняних теоретиків, зокрема таких, як: С. Болл (S. Ball), Н. Бурбулес (N. Burbules), Е. Гідденс (A. Giddens), Ж. Делор (J. Delors), Б. Лінгард (B. Lingard), П. Скотт (P. Scott), В. Андрущенко, І. Зязюн, М. Згуровський, В. Кремень та ін.

Зауважимо, глобалізація освіти розгортається у напрямку формування єдиного «освітнього простору», що ґрунтується на інтеграції національних освітніх систем. Як слушно відзначається у колективній монографії «Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи», в Європі у межах Болонського процесу відбувається інтенсивне формування спільного освітньо-наукового простору, метою якого є забезпечення конкурентоспроможності європейської системи освіти у світовому масштабі, підвищення ролі цієї системи в сучасних суспільних перетвореннях, зростання мобільності студентів і викладачів, європейців на ринку праці [7, с. 19]. При цьому, стверджує вчений, з одного боку, освітні стратегії мають враховувати неминучу тенденцію втягування держав у процес глобалізації, а з другого – спрямовуватися на підвищення національної конкурентноздатності при збереженні культурно-національної специфіки. Фактично національні системи освіти постали перед вибором: чи намагатися зберегти власні традиції і стандарти, ризикуючи виявитися «вимкненими», чи поступитися експансії динамічніших і конкурентоспроможніших освітніх моделей, ризикуючи втратити значну частину власної ідентичності.

Ми солідарні з науковцем, що глобалізація ставить перед освітою загалом та перед національними освітніми системами, зокрема, низку проблем, які потребують якнайшвидшої реакції як на рівні держави, так і на рівні інституцій громадянського суспільства. Відповідь на них, поза сумнівом, має стати лейтмотивом подальшого реформування вітчизняної освітньої галузі, де ключова позиція – не уніфікація вищої освіти, а широкий доступ до багатоманітності освітніх, наукових і культурних надбань інших країн, глибоке поєднання освітньої та наукової діяльності.

Вочевидь, ідеться про нову філософію освіти і науки, навчання і виховання, про нові підходи, цілі і пріоритети, тобто про нову парадигму розвитку вищої школи. При цьому освіта як потужна соціальна інституція може й повинна формувати духовно-інтелектуальний потенціал нації-держави як запоруку її науково-технологічного та соціально-економічного розвитку [6, с. 32].

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» : від 01.07.2014 р., № 1556–VII. ВВР України. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
2. Білоцерківська Н. Г. Реформування вищої освіти в Україні: правові аспекти. *Форум права*. 2014. № 4. С. 13–17. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
3. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: матеріали до першої лекції / уклад. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков ; відп. ред. М. Ф. Степко. К., 2004. 24 с.
4. Дворецька Г. В. Соціологія : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2002. 472 с.
5. Кивлюк О. П. Глобалізація та інформатизація освіти предметному полі філософії освіти. ISSN 2072-7941 (Online), ISSN 2072 – 1692 (Print). *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2014. № 57. С. 193.
6. Енциклопедія освіти. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
7. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 496 с.